

Οδηγός Μελέτης

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

«Το Δικαίωμα στην Ελευθερία έκφρασης της γνώμης του παιδιού (διαδικτυακή επιτροπή)»

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:
**ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ
ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ**

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:
**ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ**

13-15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2024

9^η Πανελλήνια Μαθητική Προσομοίωση
των Επιτροπών του ΟΗΕ
για τα δικαιώματα του Ανθρώπου
«Μαθητές σε Ρόλο Διπλωμάτη»

Πίνακας περιεχομένων

1. Καλωσόρισμα του Προεδρείου	2
2. Ιστορική Επισκόπηση: Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του παιδιού	3
3. Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού: Ρόλος και Αρμοδιότητες	3
4. Το Άρθρο 13 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του παιδιού	4
5. Ανάλυση των άρθρων 13 και 12 με βάση το 12ο Γενικό Σχόλιο της Επιτροπής	5
6. Ειδικότερα Θέματα	7
6.1 Το δικαίωμα του παιδιού στην ελεύθερη έκφραση της γνώμης του στο σχολικό περιβάλλον	7
6.2 Δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης των παιδιών μέσω της καλλιτεχνικής παιδείας	8
6.3 Το δικαίωμα του παιδιού στην ελεύθερη έκφραση της γνώμης του στο οικογενειακό περιβάλλον	9
7. Ερωτήσεις προς τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες	11
8. Ενδεικτικές πηγές για πρόσθετη μελέτη	12
9. Βιβλιογραφία	12
10. Ηλεκτρονικές πηγές	12

1. Καλωσόρισμα του Προεδρείου

Αγαπητοί και αγαπητές εμπειρογνώμονες,

Είναι τιμή και χαρά μας να σας υποδεχτούμε στην 9η Μαθητική προσομοίωση των επιτροπών του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε) για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου «Μαθητές σε Ρόλο Διπλωμάτη» και συγκεκριμένα, στην Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού με θέμα ημερήσιας διάταξης «Το Δικαίωμα του Παιδιού στην Ελεύθερη Έκφραση».

Κατά τη διάρκεια του συνεδρίου, θα εξετάσουμε ενδελεχώς τις διάφορες πτυχές του εν λόγω δικαιώματος των παιδιών, θα γνωρίσουμε τη σπουδαιότητά του και θα προσπαθήσουμε να αναζητήσουμε τρόπους για την αποφυγή καταστρατήγησής του. Η έκφραση του δικαιώματος στο πλαίσιο του σχολείου, η σύνδεσή του με την τέχνη, αλλά και η σημασία της οικογένειας στη διαφύλαξη του είναι μερικά από αυτά που θα μας προβληματίσουν.

Σε μία προσπάθεια να συνεισφέρουμε στην προετοιμασία σας, δημιουργήσαμε αυτόν τον οδηγό μελέτης στο περιεχόμενο του οποίου θα βρείτε χρήσιμες πληροφορίες για την συγγραφή του κειμένου θέσης σας. Με τις πληροφορίες που σας δίνονται θα μπορέσετε να έρθετε έτοιμοι ώστε να γνωρίσετε την μαγεία του κόσμου της διπλωματίας.

Ευελπιστούμε ο Οδηγός αυτός να φανεί αντάξιος των προσδοκιών σας. Ως προεδρείο είμαστε πάντοτε στην διάθεσή σας για οποιαδήποτε ερώτηση. Είμαστε βέβαιοι ότι θα έχουμε μια υπέροχη συνεργασία και η εμπειρία στο ΜΡΔ 2024 θα σας μείνει αξέχαστη. Μη διστάσετε να επικοινωνήσετε μαζί μας για ό,τι χρειαστείτε! Ανυπομονούμε να γνωρίσουμε κάθε έναν και καθεμιά από εσάς!

Με εκτίμηση,

Αλεξάνδρα Βασιλόπουλου, Πρόεδρος

Παναγιώτα Γεωργιάδη, Αντιπρόεδρος

2. Ιστορική Επισκόπηση: Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του παιδιού

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) αποτελεί έναν παγκόσμιο διεθνή οργανισμό, που συστάθηκε από 51 ιδρυτικά κράτη (ανάμεσα στα οποία και η Ελλάδα) στο Σαν Φρανσίσκο στις 26 Ιουνίου του 1945, και τέθηκε σε ισχύ στις 24 Οκτωβρίου του ίδιου έτους, μετά την κύρωση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών από τα κοινοβούλια των κρατών μελών. Σήμερα αριθμεί 193 κράτη-μέλη.

Οι σκοποί του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών καταγράφονται στο Άρθρο 1 του Χάρτη, με την παράγραφο 3 να εντάσσει σε αυτούς την «ανάπτυξη και ενθάρρυνση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χωρίς διάκριση φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας».

Βασισμένη στους σκοπούς αυτούς, η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. υιοθέτησε στις 20 Νοεμβρίου 1989 και έθεσε σε ισχύ το Διεθνή Σύμβαση για τα Παιδιά και τα Δικαιώματά τους, το οποίο κατοχυρώνει νομικά στο διεθνές πεδίο μια σειρά θεμελιωδών δικαιωμάτων του παιδιού. Ως διεθνής σύμβαση, δεσμεύει όλα κράτη-μέρη που το έχουν υπογράψει και επικυρώσει. Τη Σύμβαση συνοδεύουν και δυο προαιρετικά πρωτόκολλα, σχετικά με τη συμμετοχή παιδιών σε ένοπλες συγκρούσεις και την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία, και την παιδική πορνογραφία. Στις 19 Δεκεμβρίου 2011, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε ένα τρίτο προαιρετικό πρωτόκολλο σχετικά με μια διαδικασία επικοινωνίας, το οποίο θα επιτρέψει σε μεμονωμένα παιδιά να υποβάλουν καταγγελίες σχετικά με συγκεκριμένες παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους, βάσει της Σύμβασης και των δύο πρώτων προαιρετικών πρωτοκόλλων της.

3. Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού: Ρόλος και Αρμοδιότητες¹

Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι ένα όργανο συγκροτούμενο από 18 ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες και προβλέπεται από τη Σύμβαση με σκοπό να επιβλέπει την εφαρμογή των διατάξεων της από τα κράτη μέρη. Όλα τα κράτη

¹ Office of the High Commissioner on Human Rights (χ.χ.). Committee on the Rights of the Child. Διαθέσιμο στο: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx> (Ανακτήθηκε στις 31/10/2020).

μέρη της Σύμβασης οφείλουν να υποβάλλουν τακτικά στην Επιτροπή εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή των δικαιωμάτων της Σύμβασης στο εσωτερικό τους. Στην πράξη, τα κράτη μέρη οφείλουν να προσαρμόσουν τη νομοθεσία τους με τις διατάξεις της Σύμβασης. Αυτές οι εκθέσεις εξετάζονται από την Επιτροπή που στη συνέχεια εκδίδει και αποστέλλει στα ενδιαφερόμενα κράτη μέρη τις «Παρατηρήσεις» της επί αυτών. Συχνά η Επιτροπή ζητά από τα κράτη διευκρινίσεις ή κυρώσεις κι άλλων διεθνών συμβάσεων για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού. Παράλληλα με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η Επιτροπή προχώρησε στην υιοθέτηση τριών προαιρετικών Πρωτοκόλλων. Το πρώτο αφορά στην ανάμειξη των παιδιών, κάτω των 18 ετών, στις ένοπλες συρράξεις, ενώ το δεύτερο σχετίζεται με την προστασία των παιδιών από την παιδική εμπορία, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία. Επίσης, η Επιτροπή με την υιοθέτηση του Τρίτου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση το 2014, δύναται να εξετάζει πλέον και ατομικές αναφορές σχετικά με παραβιάσεις των διατάξεων της Σύμβασης.

4. Το Άρθρο 13 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του παιδιού²

«Άρθρο 13»:

1. Το παιδί έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιουδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη, ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επιλογής του.

2. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι:

α. για το σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων, ή

β. για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημοσίων ηθών.»

² Η επίσημη μετάφραση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπως κυρώθηκε με τον ν.2101/1992. Διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bcbf83a2> (Ανακτήθηκε στις 18/10/2020).

5. Ανάλυση των άρθρων 13 και 12 με βάση το 12ο Γενικό Σχόλιο της Επιτροπής

Το Άρθρο 13 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού αποτελεί εξέχουσα διάταξη που κατοχυρώνει την ελευθερία της έκφρασης του παιδιού. Στο πρώτο τμήμα της, ρητά κατοχυρώνεται το δικαίωμα των παιδιών να υιοθετούν και να εκφράζουν αδέσμευτα τις απόψεις που έχουν διαμορφώσει και τις οποίες μπορούν να διαδώσουν με τη συμβολή οποιουδήποτε μέσου. Το παιδί δύναται να υπερασπιστεί τις προσωπικές του απόψεις οι οποίες έχουν και βαρύτητα ανάλογη με την πνευματική του οξύνοια³. Επιπρόσθετα, οριοθετείται η δυνατότητα των κρατών να περιορίσουν την εφαρμογή του δικαιώματος του παιδιού στην ελεύθερη έκφραση μόνο σε περιστάσεις που απειλούν την ευημερία είτε κάποιου μεμονωμένου προσώπου είτε κάποιου κράτους ευρύτερα. Αυτό μπορεί να συμβεί μόνο όταν οι περιορισμοί είναι λελογισμένοι και εφόσον επιβάλλεται από σχετική νομοθεσία ορισμένων κρατών-μερών, χωρίς, όμως, να περιορίζεται το ίδιο το δικαίωμα⁴. Άλλωστε, στο Άρθρο 12 τονίζεται πως τα κράτη-μέρη οφείλουν να υπερασπίζονται την αδέσμευτη έκφραση του παιδιού, καθώς και να κατοχυρώνουν την ελεύθερη αναζήτηση πληροφοριών.

Η ελευθερία της έκφρασης είναι ένα σπουδαίο δικαίωμα καθώς και μία αρχή που διέπει τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού. Το Άρθρο 13 δηλώνει την υποχρέωση των κρατών-μερών να διασφαλίσουν την ελεύθερη και πολυπρισματική εξεύρεση και διακίνηση ιδεών από την πλευρά των παιδιών, με τη βοήθεια οποιουδήποτε μέσου. Σε αυτήν την ανάγκη ανταποκρίνονται και τα οριζόμενα από το Άρθρο 17, σύμφωνα με τα οποία τα παιδιά πρέπει να έχουν πρόσβαση σε πολλαπλές πηγές ενημέρωσης.

Σύμφωνα με το Άρθρο 13, κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να επιλέξει το αντικείμενο για το οποίο θα αντλήσει πληροφορίες, ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντά του. Προς αυτήν την κατεύθυνση, λειτουργεί και το Άρθρο 12 που αναφέρει ότι τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να ενημερώνονται για τις ατομικές τους ελευθερίες, καθώς και για όλες τις κοινωνικοπολιτικές διαδικασίες που τους αφορούν

³ Άρθρο 12 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bcbf83a2> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)

⁴ Παράγραφος 80 του Γενικού Σχολίου, σελίδα 19, διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/docid/4ae562c52.html> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)

άμεσα⁵. Για τη συστηματική εξοικείωση και πληροφόρηση των παιδιών για τα δικαιώματά τους, μάλιστα, τα Άρθρα 17 και 42 αναφέρουν ότι τα κράτη-μέρη οφείλουν να συμπεριλάβουν τα δικαιώματα του παιδιού στην εκπαιδευτική διαδικασία⁶.

Επεξήγηση ορολογίας

Μέσο: περιβάλλον ψηφιακό (π.χ. ιστοσελίδες) ή παραδοσιακό / έντυπο (π.χ. ο Τύπος και τα βιβλία) που ευνοεί την επικοινωνία ή / και την ανταλλαγή ιδεών.

Περιορισμοί: επίκριση που μπορεί να λάβει και τη μορφή τιμωρίας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο περιορισμός αφορά σε ιδέες και πεποιθήσεις, οπότε ο όρος χρησιμοποιείται, για να δηλωθεί η ελάττωση της ελευθερίας έκφρασης του παιδιού.

Κοινωνικοπολιτικές διαδικασίες: διαδικασίες που σχετίζονται με την πολιτεία και με την κοινωνική υπόσταση του ανθρώπου, όπως είναι για παράδειγμα η ενεργός ενημέρωση και συμμετοχή στα κοινά μέσω της ψήφου.

Εκπαιδευτική διαδικασία: συστηματική διαδικασία που έχει σαν στόχο τη μόρφωση των παιδιών μέσω ενός οργανωμένου ωρολογίου σχολικού προγράμματος. Στοχεύει στην ενστάλαξη ανώτερων ιδανικών και γνώσεων που συνοδεύουν τον πολιτισμό κάθε κράτους.

⁵ Παράγραφος 82 του Γενικού Σχολίου, σελίδα 20, διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/docid/4ae562c52.html> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)

⁶ Άρθρο 17, διαθέσιμο στο: <https://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bcbf83a2> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)

6. Ειδικότερα Θέματα

6.1 Το δικαίωμα του παιδιού στην ελεύθερη έκφραση της γνώμης του στο σχολικό περιβάλλον

Στη σύγχρονη εποχή, κατά την οποία το δασκαλοκεντρικό πρότυπο εκπαίδευσης έχει αντικατασταθεί από το αντίστοιχο μαθητοκεντρικό, η αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών έχει αυξηθεί αισθητά, ενώ η συμμετοχή τους στο μάθημα είναι όλο και πιο έντονη με την ελεύθερη έκφραση της γνώμης τους.

Η κοινωνία μας διέπεται πλέον από δημοκρατικές αρχές και πανανθρώπινες αξίες και μέσα στα όρια της η συνύπαρξη ποικίλων και ενδεχομένως αλληλοσυγκρουόμενων απόψεων είναι αναμενόμενη. Το ίδιο συμβαίνει και εντός των σχολικών αιθουσών. Η ελευθερία της έκφρασης του παιδιού έχει συμβάλλει στην ανάπτυξη γόνιμου διαλόγου στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά δεν είναι λίγες οι φορές που μικρά παιδιά μετουσιώνονται σε σκληρούς κριτές διαφόρων πεποιθήσεων των συμμαθητών τους καταπατώντας έτσι το δικαίωμα τους στην ελεύθερη έκφραση.

Η ισότιμη δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης θα έπρεπε να αποτελεί εδραιωμένη πραγματικότητα στο σχολικό περιβάλλον, αφού, άλλωστε, η εκπαίδευση είναι η πρώτη κοινότητα στην οποία εντάσσεται το παιδί και αποτελεί το προστάδιο ένταξής του στην κοινωνία. Μάλιστα, ένας διάλογος που διεξάγεται εντός της σχολικής τάξης πρέπει να αποσκοπεί στην πολυπρισματική αναζήτηση και εξεύρεση της αλήθειας και όχι στην επιβολή της άποψης ορισμένων μόνο μαθητών ή του εκπαιδευτικού. Ο στόχος αυτό μπορεί να υλοποιηθεί εφόσον οι μαθητές σεβαστούν το δικαίωμα των υπολοίπων να εξωτερικεύσουν ελεύθερα τις ανησυχίες, τους προβληματισμούς και τις ιδέες τους επί του θέματος.

Μία παιδική άποψη η οποία στηρίζεται, κατά το δυνατόν, σε λογικά επιχειρήματα είναι αναγκαίο να ακούγεται στη σχολική τάξη, χωρίς να ενοχοποιείται ο πομπός από τους δέκτες. Με την ίδια λογική, παραπάνω από αναγκαία κρίνεται η αναγνώριση του δικαιώματος των παιδιών να τοποθετούνται αδέσμευτα και στη σχολική εφημερίδα που επιμελούνται, συνθήκη για την οποία μερίμνησαν ήδη δεκαεπτά από τις πολιτείες της Αμερικής με την έκδοση των νόμων «New Voices» που προστατεύουν τη νεανική έκφραση στις σχολικές εφημερίδες. Η εν λόγω νομοθεσία υποστηρίζεται από το Μαθητικό Νομικό Κέντρο του Τύπου και περιορίζει

τους ασαφείς περιορισμούς και παρεμβατισμούς της σχολικής λογοκρισίας, με άμεσο αποτέλεσμα οι σχολικές εφημερίδες να είναι ασφαλείς από οποιαδήποτε μορφή λεκτικής επίκρισης⁷.

Σύμφωνα με πλήθος ερευνών, ο οποιασδήποτε έκτασης περιορισμός της έκφρασης των παιδιών είναι ένα ζήτημα που χρήζει άμεσης αντιμετώπισης. Δε θα πρέπει να παραλειφθεί, όμως, το γεγονός πως η αβίαστη αποτύπωση των προσωπικών πεποιθήσεων είναι αναπαλλοτρίωτο δικαίωμα κάθε παιδιού, ατομική ελευθερία που πρέπει να σέβεται κάθε συμμαθητής του και να προασπίζει έμπρακτα κάθε εκπαιδευτικός.

6.2 Δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης των παιδιών μέσω της καλλιτεχνικής παιδείας

Το ευγενές αίσθημα της περιέργειας αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό του ανθρώπινου είδους, το οποίο κυριεύει το άτομο ήδη από την παιδική του ηλικία οπότε γίνονται τα πρώτα διστακτικά βήματα για την εξερεύνηση του κόσμου. Στην προσπάθεια των παιδιών να κατανοήσουν το σύγχρονο κοινωνικοπολιτικό προσκήνιο και παρασκήνιο, να εξερευνήσουν τις άγνωστες όψεις της σύγχρονης κοινωνίας και, τελικά, να μετουσιώσουν τις ιδέες τους σε μία εικόνα της πραγματικότητας, ανταποκρίνεται η τέχνη.

Σύμφωνα με το άρθρο 13 της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, «το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιουδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη, ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επιλογής του». Έμπρακτη αναγνώριση της ατομικής αυτής ελευθερίας αποτελεί η δράση της UNESCO, η οποία παροτρύνει τους εκπαιδευτικούς να υιοθετήσουν στη διδασκαλία τους μεθόδους συνυφασμένες με τις τέχνες, με τη συμβολή ενός προγράμματος-βοηθού “Arts for Transformative education”. Το εν λόγω πρόγραμμα έχει αξιοποιηθεί ήδη από περισσότερους από 600 εκπαιδευτικούς, οι οποίοι ενθαρρύνουν την αβίαστη έκφραση των παιδιών μέσω της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Το όραμα της UNESCO περιλαμβάνει την ενίσχυση των μαθητικών

⁷ Student Press Law Center (χ.χ.) New Voices. Διαθέσιμο στο: <https://splc.org/new-voices/> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)

δυνατοτήτων ώστε η νέα γενιά να λάβει τα απαραίτητα εφόδια που θα αξιοποιήσει στο μέλλον για την εξασφάλιση ενός πιο ειρηνικού κόσμου⁸.

Οι τέχνες προσφέρουν απύθμενες δυνατότητες για την υποστήριξη μίας μάθησης που μεταμορφώνει το άτομο και την κοινωνία. Αυτή την ατομική ελευθερία κάθε ανθρώπινης ύπαρξης οφείλει να αναγνωρίσει κάθε οργανωμένο κοινωνικό σύνολο, με κυριότερα την οικογένεια και το σχολείο που με τα κατάλληλα ερεθίσματα θα ευνοούν την ανεμπόδιστη έκφραση του παιδιού. Τόσο η οικογένεια με την έντονη επίδραση της στη διαμόρφωση της παιδικής προσωπικότητας, όσο και το σχολείο με τη συστηματικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος οφείλουν να επιδοκιμάζουν την ενασχόληση του παιδιού με διάφορες μορφές τέχνης, όπως είναι η μουσική, το θέατρο και η ζωγραφική. Με τον τρόπο αυτό, η δημιουργία, λόγου χάρη, σχολικών θεατρικών ομάδων και μουσικών ομίλων, αλλά και η παράδοση μαθημάτων ζωγραφικής θα προσφέρουν στον νέο τη δυνατότητα επιλογής από ένα ευρύ φάσμα, ώστε να μπορέσει να ανακαλύψει τον εαυτό του και να αποκτήσει την απαραίτητη αυτοπεποίθηση. Το αίσθημα αυτό θα οδηγήσει μετέπειτα στην αβίαστη δυνατότητα να εκφράζει ανοιχτά τις ανησυχίες και τις απόψεις του για θέματα της επικαιρότητας που τον απασχολούν. Δεν θα πρέπει δε να παραλειφθεί πως μαθήματα όπως η δημιουργική γραφή και η λογοτεχνία βοηθούν τον μαθητή να σκεφτεί σύνθετα προσπαθώντας να εκφράσει την μοναδικότητα του και να επικοινωνήσει ένα μήνυμα, καλλιεργώντας την ευρηματικότητα, εκλεπτύνοντας τον χαρακτήρα και εξευγενίζοντας το πνεύμα μέσω της καλαισθησίας⁹.

6.3 Το δικαίωμα του παιδιού στην ελεύθερη έκφραση της γνώμης του στο οικογενειακό περιβάλλον

Η οικογένεια είναι το πρώτο και ίσως σημαντικότερο περιβάλλον το οποίο ασκεί βαρύνουσα επιρροή σε ένα άτομο, ούσα καθοριστική τόσο για την βιολογική, όσο και για την πνευματική του ανάπτυξη. Μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, ένα παιδί, ένας αναπτυσσόμενος πολίτης που αναμένεται να κάνει τα βήματα του στην κοινωνία σε μερικά χρόνια, αποζητά το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης. Ένα

⁸ UNESCO (2024). Arts for transformative education: A guide for teachers from the UNESCO Associated Schools Network. Διαθέσιμο στο: <https://www.unesco.org/en/articles/arts-transformative-education-guide-teachers-unesco-associated-schools-network> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)

⁹ Arts Academy in the Woods (χ.χ.) The need for teen self-expression through art. Διαθέσιμο στο: <https://www.artsacad.net/the-need-for-teen-self-expression-through-art/> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)

δικαίωμα που θα του διδάξει αξίες και ηθική, αλλά και πτυχές του κόσμου και του εαυτού του.

Τα παιδιά κάθε οικογένειας θα έπρεπε να εκφράζονται ελεύθερα σε συζητήσεις σχετικές με αποφάσεις τόσο για το μέλλον τους, όσο και για την εξέλιξη της οικογένειας ευρύτερα. Μάλιστα, αποτελέσματα έρευνας του Εθνικού Αμερικανικού Κέντρου για τη Βιοτεχνολογική Πληροφόρηση φανερώνουν πως η έκφραση μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον και η επικοινωνία μεταξύ των μελών είναι, πράγματι, συνδεδεμένη με τη ψυχολογική κατάσταση ενός ατόμου. Εφόσον το παιδί δεν εσωτερικεύει τους προβληματισμούς του, αλλά, αντιθέτως, τους μοιράζεται, οι κηδεμόνες μπορούν να το συμβουλέψουν και να το βοηθήσουν να ξεπεράσει την όποια δυσκολία. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν πως η οικογενειακή επικοινωνία επηρεάζει θετικά και άμεσα την ψυχολογική δυσφορία και την αντιμετώπισή της. Σύμφωνα με επιστημονικά δεδομένα, άτομα με καλύτερη επικοινωνία εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος φαίνεται να αντιμετωπίζουν αισθητά λιγότερο την δυσφορία, γεγονός που τους οδηγεί σε υγιέστερη ψυχοσυναισθηματική κατάσταση ακόμα και όταν βρίσκονται σε δυσχερείς και αγχώδεις καταστάσεις¹⁰. Για το λόγο αυτό κρίνεται αναγκαίο τα παιδιά να εξωτερικεύουν ελεύθερα τις σκέψεις και τις επιθυμίες τους για επιλογές που πραγματοποιούνται στο παρόν και επηρεάζουν το μέλλον τους -από απλά και καθημερινά (ψυχολογική κατάσταση, κοινωνικές συναναστροφές) έως πιο περίπλοκα ζητήματα, με κυρίαρχο το θέμα της μορφωτικής πορείας τους (από το σχολείο ως το πανεπιστήμιο).

Η ισότιμη ένταξη των παιδιών σε συζητήσεις που σχετίζονται με όλα τα μέλη της οικογένειας, με τρόπο πιο έμμεσο, αλλά ουσιαστικό τους εξοικειώνει με την ανάληψη της ευθύνης κατά τη λήψη αποφάσεων για την ευημερία ενός ευρύτερου συνόλου. Ειδικότερα, η κοινοποίηση των προβλημάτων που καλείται να διαχειριστεί μία οικογένεια καλλιεργεί μία πιο άμεση σχέση μεταξύ γονέων και παιδιών, αφού οι γονείς δε διστάζουν να εκφράσουν τις ανησυχίες τους, λειτουργώντας σαν πρότυπα για τα παιδιά, στα οποία -με τη στάση τους αυτή- δίνουν το βήμα, για να εκφράσουν όλους τους ενδιασμούς τους. Ενισχυτικά πρέπει να λειτουργεί και ο εκάστοτε κρατικός μηχανισμός που οφείλει να παρέχει κατεύθυνση στο παιδί όταν αυτό

¹⁰ National Institutes of health (2023). Family Communication and Psychological Distress in the Era of COVID-19 Pandemic: Mediating Role of Coping. Διαθέσιμο στο: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9760519/> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)

επιχειρεί να εκφράσει τις απόψεις και τα δικαιώματά του. Η βοήθεια αυτή θα πρέπει να παρέχεται με τρόπο που να συνάδει με το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο και με στόχευση πάντα στην εξέλιξη του παιδιού ως ατόμου και ως μελλοντικού μέλους της κοινωνίας¹¹.

Γίνεται κατανοητό πως η ελεύθερη έκφραση του παιδιού στο πλαίσιο της οικογένειας για όσα το απασχολούν είναι αναγκαία και απαραίτητη για την σωστή ανάπτυξη του ατόμου. Από τα παιδικά όνειρα, τις κλίσεις και τα ταλέντα, ως την μετέπειτα έκφραση των εφηβικών χρόνων, αποτελούμενη από ανησυχίες, φιλοδοξίες, επιτεύγματα και αναζητήσεις. Η έκφραση όλων αυτών είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον διάλογο. Μέσω της έκφρασης στο οικογενειακό περιβάλλον από τα πρώτα κιόλας παιδικά βήματα, το παιδί εξοικειώνεται με τον διάλογο που αποτελεί βασική αρχή της Δημοκρατίας, ενώ έρχεται αντιμέτωπο με διαφορετικές απόψεις και γόνιμες αντιπαραθέσεις εκφράζοντας με επιχειρήματα τις θέσεις του. Με τον τρόπο αυτό, ο νέος μαθαίνει τον σεβασμό και την διαλλακτικότητα, εκφράζει τις πεποιθήσεις του και διαμορφώνει με αυτοπεποίθηση και οξύνοια την προσωπικότητά του ως ενός δυναμικού, μικρού και Δημοκρατικού πολίτη.

7. Ερωτήσεις προς τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες

- 1) Σε ποιες ενέργειες χρειάζεται να προβούν τα κράτη-μέρη προκειμένου να διασφαλιστεί η ανεμπόδιστη έκφραση των παιδιών στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας;
- 2) Με ποιον τρόπο θα μπορέσουν τα κράτη-μέρη να ενθαρρύνουν τους νέους να εκφράσουν ελεύθερα τη γνώμη τους και πώς μπορούν να προωθήσουν την ενασχόληση των νέων με την τέχνη στο πλαίσιο του οικογενειακού και σχολικού περιβάλλοντος;
- 3) Με ποιους τρόπους τα κράτη-μέρη θα συντελέσουν στη συνειδητοποίηση του ρόλου του νέου στους κόλπους της οικογένειας και στην έμπρακτη έκφραση των απόψεων του μέσα σε αυτή;

¹¹ Science Direct (2007). Children's influence in family decision-making: Examining the impact of the changing American family.

8. Ενδεικτικές πηγές για πρόσθετη μελέτη

- ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ (χ.χ.) ΤΑ ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ: ΜΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ. Διαθέσιμο στο: <https://unric.org/el/%CF%84%CE%B1-%CE%B7%CE%BD%CF%89%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B1-%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B7-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BC%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CF%84/> Ανακτήθηκε στις 30/07/2024.
- [Κατανοώντας τα δικαιώματα του παιδιού - socialpolicy.gr](https://socialpolicy.gr)
- Southern Cross University (2009). Children having a say: a study on children's participation in family law decision making. Διαθέσιμο στο: <https://researchportal.scu.edu.au/esploro/outputs/doctoral/Children-having-a-say--a/991012821509502368> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)
- <https://www.kit.org/building-inclusive-communities-in-early-childhood-settings/>

9. Βιβλιογραφία

- Νάσκου-Περράκη Π., Τα Δικαιώματα του Παιδιού, τ. 4 ος , Εκδόσεις Σάκκουλα 2023
- Παρασκευή Νάσκου- Περράκη, Δικαιώματα του Ανθρώπου: Παγκόσμια και Περιφερειακή Προστασία, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2016

10. Ηλεκτρονικές πηγές

- MICHIGAN STATE UNIVERSITY (2015). The art of creating: Why art is important for early childhood development. Διαθέσιμο στο: https://www.canr.msu.edu/news/the_art_of_creating_why_art_is_important_for_early_childhood_development (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)
- Children's Hospital of Philadelphia (2021). How to use art to promote your child's self-expression. Διαθέσιμο στο: <https://www.chop.edu/news/health-tip/how-use-art-promote-your-childs-self-expression> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)

- ο Lastenkulttuuri.fi (χ.χ.). Each child is entitled to arts and culture. Διαθέσιμο στο: <https://lastenkulttuuri.fi/en/each-child-is-entitled-to-arts-and-culture/> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)
- ο Research Gate (2008). Promoting self-expression in classroom interactions. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/249671719_Promoting_Self-Expression_in_Classroom_Interactions (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)
- ο KU Children's Services (2019). Understanding inclusion. Διαθέσιμο στο: <https://inclusionagencynswact.org.au/about/understanding-inclusion> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)
- ο Research Gate (2011). Children participating in family decisions. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/50864672_Children_participating_in_family_decisions (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)
- ο American Heritage Schools (χ.χ.). How art education improves a child's confidence and self-expression. Διαθέσιμο στο: <https://www.ahschool.com/blog/read-more/~board/blog/post/self-esteem-through-arts-education> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)
- ο EDUCATION LAW CENTER (χ.χ.). Student rights to free speech and expression in public schools. Διαθέσιμο στο: <https://www.elc-pa.org/resource/student-rights-to-free-speech-expression-in-public-schools/> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)
- ο Άρθρο 12 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bcbf83a2> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)
- ο Γενικό Σχόλιο Νο. 12 της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού <https://www.refworld.org/docid/4ae562c52.html> (Ανακτήθηκε στις 23/8/2023)
- ο National Institutes of Health (2018). Optimizing children's involvement in decision making requires moving beyond the concept of ability. Διαθέσιμο στο: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6214154/> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)
- ο MY SCHOOL MY RIGHTS (χ.χ.). Student Expression. Διαθέσιμο στο: <https://www.myschoolmyrights.com/rights/student-expression/> (Ανακτήθηκε στις 28/8/2024)